

TELEGRAM-KANALLARDAGI KONTENTNING MILLIY
AXBOROT EKOTIZIMIGA TA'SIRI

Sitorabonu Tursunboyeva,^{1b}
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimiga ta'siri tahlil qilinadi. Bugungi raqamli jamiyatda Telegram platformasi axborot tarqatish, jamoatchilik fikrini shakllantirish va ijtimoiy munosabatlarga ta'sir ko'rsatishning muhim vositalaridan biriga aylangan. Ayniqsa, tezkor xabarlar, tahliliy materiallar, reklama, siyosiy-ijtimoiy munosabatlar hamda ommaviy muhokamalar Telegram-kanallar orqali keng auditoriyaga yetib bormoqda. Shu bois mazkur platformadagi kontent milliy axborot maydonining barqarorligi, axborot xavfsizligi, media savodxonlik darajasi va jamiyatdagi ijtimoiy kayfiyatga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maqolada Telegram-kanallarda tarqatilayotgan kontentning ijobiy va salbiy jihatlari, uning axborot oqimiga, jamoatchilik ongiga hamda milliy axborot muhitining shakllanishiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, ishonchli axborot manbalarining ahamiyati, yolg'on xabarlar va manipulyativ kontentning xavfi, foydalanuvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Telegram-kanallar, kontent, milliy axborot ekotizimi, axborot xavfsizligi, raqamli jamiyat, media savodxonlik, jamoatchilik fikri, axborot maydoni, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli kommunikatsiya.

1. Kirish va tadqiqot gipotezasi

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida axborot jamiyat hayotining eng muhim strategik resurslaridan biriga aylanmoqda. Axborotning tezkor tarqalishi, uning keng auditoriyaga bir zumda yetib borishi hamda jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish imkoniyati milliy axborot ekotizimini chuqur ilmiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar, jumladan Telegram-kanallar, bugungi kunda nafaqat shaxsiy muloqot vositasi, balki yangilik tarqatish, ijtimoiy muhokama yuritish, reklama berish, ta'limiy-ma'rifiy kontent ulashish va jamoatchilik kayfiyatini shakllantirish maydoniga aylangan.

O'zbekiston sharoitida Telegram-kanallarning axborot maydonidagi o'rni alohida ahamiyatga ega. Chunki mazkur platforma orqali siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy, ma'rifiy va ko'ngilochar mazmundagi materiallar keng auditoriyaga tez yetib bormoqda. Bu jarayon bir tomondan fuqarolarning axborot olish imkoniyatlarini kengaytirs, ikkinchi tomondan axborot sifati, manba ishonchliligi, xolislik, axborot xavfsizligi va media savodxonlik masalalarini dolzarb muammoga aylantirmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, jamiyatda so'z va matbuot erkinligi, ochiqlik va oshkoralik tamoyillarini mustahkamlash bo'yicha boshlangan ishlar ortga qaytmas tus olgan (Mirziyoyev, 2023). Bu fikr zamonaviy axborot muhitida erkinlik bilan birga mas'uliyat masalasini ham chuqur anglash zarurligini ko'rsatadi.

DOI:
<https://doi.org/10.62499/ijmcc.vi13.302>

Iqtibos:
Tursunboyeva, Sitorabonu. 2026.
TELEGRAM-KANALLARDAGI
KONTENTNING MILLIY
AXBOROT EKOTIZIMIGA
TA'SIRI.
Markaziy Osiyoda media va
kommunikatsiyalar xalqaro ilmiy
jurnali. 14: 75-87

Milliy axborot ekotizimi deganda davlat organlari, ommaviy axborot vositalari, jurnalistlar, bloggerlar, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli platformalar va oddiy foydalanuvchilar oʻrtasida shakllanadigan axborot almashinuvi muhiti tushuniladi. Ushbu ekotizimning sogʻlomligi axborotning haqqoniyligi, manbaning ochiqqligi, kontent yaratuvchining ijtimoiy masʼuliyati va foydalanuvchining tanqidiy fikrlash darajasiga bogʻliq. Prezidentning “soʻz erkinligi, bu – masʼuliyat ham degani” degan fikri aynan Telegram-kanallar faoliyatiga ham bevosita taalluqlidir (Mirziyoyev, 2023). Chunki Telegramdagi har bir xabar, post, sarlavha yoki tahliliy material auditoriyada muayyan fikr, kayfiyat va munosabat shakllantirishi mumkin.

Davlat siyosatida ham axborot sohasini rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va axborot xavfsizligini taʼminlash ustuvor yoʻnalishlardan biri sifatida belgilanmoqda. “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasida raqamli transformatsiya, davlat boshqaruvida ochiqlik, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish va zamonaviy xizmatlar tizimini kengaytirish masalalariga alohida eʼtibor qaratilgan (Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasi toʻgʻrisida, 2023). Bu esa Telegram-kanallar kabi raqamli kommunikatsiya vositalarining jamiyat axborot hayotidagi rolini ilmiy jihatdan oʻrganishni yanada muhimlashtiradi.

Shuningdek, “Axborotlashtirish toʻgʻrisida”gi Qonunda axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solish belgilangan (Oʻzbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish toʻgʻrisida”gi Qonuni, 2003). “Kiberxavfsizlik toʻgʻrisida”gi Qonun esa raqamli muhitda axborotni himoya qilish, tahdidlarning oldini olish va xavfsiz axborot makonini shakllantirish zaruratini koʻrsatadi (Oʻzbekiston Respublikasining “Kiberxavfsizlik toʻgʻrisida”gi Qonuni, 2022). Demak, Telegram-kanallardagi kontentni faqat kommunikativ hodisa sifatida emas, balki huquqiy, ijtimoiy, madaniy va xavfsizlik nuqtayi nazaridan ham tahlil qilish lozim.

Telegram-kanallardagi kontentning taʼsiri, eng avvalo, uning auditoriya ongiga qanday maʼno va munosabat olib kirishi bilan belgilanadi. Masalan, rasmiy manbaga asoslangan xabar aholining xabardorligini oshiradi, foydali maʼlumot beradi va ijtimoiy tartibni mustahkamlaydi. Aksincha, tasdiqlanmagan, hissiy bosimga asoslangan yoki manipulyativ sarlavha bilan berilgan xabar jamiyatda xavotir, ishonchsizlik yoki notoʻgʻri qarashlarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli Telegram-kanallar milliy axborot ekotizimida ikki tomonlama taʼsirga ega: ular foydali axborot manbai boʻlishi ham, axborot tartibsizligini kuchaytiruvchi omilga aylanishi ham mumkin.

Quyidagi jadval Telegram-kanallardagi kontentning milliy

axborot ekotizimiga ta'sirini asosiy yo'nalishlar bo'yicha ko'rsatadi (jad. 1):

Jadval 1. Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimiga ta'sir yo'nalishlari

Yo'nalish	Ijobiy ta'sir	Salbiy xavf	Ilmiy-amaliy ahamiyati
Axborot tarqatish	Tezkor xabarlar keng auditoriyaga yetadi	Tekshirilmagan xabar tez tarqalishi mumkin	Manba ishonchliligini tekshirish zarur
Jamoatchilik fikri	Fuqarolarning ijtimoiy faolligi oshadi	Biryozlama talqin ijtimoiy kayfiyatni buzishi mumkin	Xolis va dalillarga asoslangan kontent muhim
Media savodxonlik	Foydalanuvchi axborotni tanlashni o'rganadi	Tanqidiy fikrlash yetishmasa, manipulyatsiya kuchayadi	Media savodxonlikni oshirish dolzarb
Axborot xavfsizligi	Rasmiy ogohlantirishlar va foydali ma'lumotlar tez yetkaziladi	Yolg'on xabar, firibgarlik va kiberxavf paydo bo'ladi	Raqamli xavfsizlik madaniyati talab etiladi
Milliy axborot ekotizimi	Ochiqlik, muloqot va axborot almashinuvi kuchayadi	Axborot tartibsizligi va ishonchsizlik yuzaga kelishi mumkin	Mas'uliyatli kontent siyosati zarur

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimiga ta'sirini tahlil qilish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda sog'lom axborot muhitini shakllantirishda mas'uliyatli kontent, faktcheking va media savodxonlikning ahamiyatini asoslashdan iborat. Tadqiqotda Telegram-kanallarning axborot tarqatish tezligi, auditoriyaga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari, jamoatchilik fikrini shakllantirishdagi o'rni hamda axborot xavfsizligi bilan bog'liq jihatlarini o'rganiladi.

Tadqiqotning asosiy gipotezasi shundan iboratki, Telegram-kanallardagi kontent milliy axborot ekotizimining barqarorligi, ochiqligi va xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar Telegram-kanallarda tarqatilayotgan axborot ishonchli manbalarga tayansa, xolis yoritilsa, faktlar bilan asoslangan bo'lsa va auditoriyaning media savodxonligini oshirishga xizmat qilsa, u milliy axborot ekotizimining sog'lom rivojlanishiga yordam beradi. Aksincha, tekshirilmagan, manipulyativ, hissiy bosimga asoslangan yoki noto'g'ri talqin qilingan kontentning keng tarqalishi axborot muhitida ishonchsizlik, ijtimoiy keskinlik va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolarni kuchaytirishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqotda quyidagi qo'shimcha gipotezalar ilgari suriladi:

1. Telegram-kanallar axborot tarqatish tezligi va auditoriyani qamrab olish darajasi jihatidan milliy axborot maydonining muhim subyektlaridan biriga aylangan.

2. Telegram-kanallardagi kontent faqat xabar yetkazish bilan cheklanmaydi, balki jamoatchilik fikri, ijtimoiy kayfiyat va fuqarolarning voqelikka munosabatini shakllantirishda ham faol rol o'ynaydi.

3. Rasmiy manbaga asoslangan, xolis va dalillangan kontent milliy axborot ekotizimida ishonchni kuchaytiradi.

4. Mediasavodxonlik darajasi yuqori bo'lgan foydalanuvchilar Telegram-kanallardagi kontentni tanqidiy baholashga, ishonchli va ishonchsiz axborotni farqlashga ko'proq moyil bo'ladi.

5. Telegram-kanallarda mas'uliyatli kontent yaratish, faktlarni tekshirish va axborot manbalarini ko'rsatish milliy axborot ekotizimining barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

2. Manbalar va tadqiqot usullari

Ushbu tadqiqotda Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimiga ta'sirini o'rganish uchun nazariy va amaliy manbalardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy manbalari sifatida ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli kommunikatsiya, axborot xavfsizligi, media savodxonlik va jamoatchilik fikrini shakllantirishga oid ilmiy adabiyotlar, maqolalar hamda tahliliy materiallar asos qilib olindi. Shuningdek, Telegram-kanallarda e'lon qilinayotgan ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'rifiy mazmundagi ochiq kontent namunalari ham tadqiqot materiali sifatida ko'rib chiqildi.

Tadqiqot jarayonida Telegram-kanallar milliy axborot muhitining muhim tarkibiy qismi sifatida tahlil qilindi. Bunda kanallarda tarqatilayotgan xabarlarining mazmuni, mavzular ko'lami, auditoriyaga ta'sir qilish usullari, sarlavhalar uslubi, axborotning tezkorligi va ishonchlilik darajasi e'tiborga olindi. Ayniqsa, rasmiy manbalarga tayangan xabarlar bilan tekshirilmagan, hissiy ta'sirga asoslangan yoki manipulyativ mazmundagi kontent o'rtasidagi farqlarni aniqlashga alohida ahamiyat berildi.

Maqolada bir nechta tadqiqot usullaridan foydalanildi. Birinchi navbatda, tahliliy usul qo'llanilib, Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimidagi o'rni va uning jamiyat axborot madaniyatiga ta'siri o'rganildi. Ushbu usul orqali Telegram platformasining axborot tarqatishdagi imkoniyatlari, auditoriyani jalb etish mexanizmlari va jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish xususiyatlari yoritildi.

Ikkinchidan, kontent-tahlil usuli asosida Telegram-kanallarda e'lon qilinayotgan materiallarning mazmuni, yo'nalishi

va kommunikativ vazifasi ko'rib chiqildi. Bu usul yordamida xabarlarining informatsion, tahliliy, reklama, ijtimoiy-siyosiy yoki manipulyativ xarakterga ega ekanligi aniqlashga harakat qilindi. Kontent-tahlil Telegram-kanallar orqali tarqatilayotgan axborotning nafaqat mazmunini, balki uning auditoriyada qanday munosabat uyg'otishini ham baholash imkonini beradi.

Uchinchidan, qiyosiy tahlil usulidan foydalanildi. Bu usul orqali Telegram-kanallardagi axborot tarqatish xususiyatlari an'anaviy ommaviy axborot vositalari va boshqa ijtimoiy media platformalari bilan taqqoslandi. Qiyosiy yondashuv Telegram-kanallarining tezkorlik, ommaboplik, interaktivlik va ta'sirchanlik jihatidan milliy axborot maydonida qanday o'rin egallashini aniqlashga yordam berdi.

To'rtinchidan, deskriptiv usul yordamida Telegram-kanallardagi kontentning asosiy belgilari, mavzu doirasi va kommunikativ shakllari tasvirlab berildi. Ushbu usul tadqiqot obyektni kengroq yoritish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini ilmiy asosda bayon qilish imkonini berdi. Deskriptiv yondashuv orqali Telegram-kanallarining axborot almashinuvi, ijtimoiy muhokama va jamoatchilik fikrini shakllantirishdagi funksiyalari izohlandi.

Beshinchidan, umumlashtirish usuli orqali tadqiqot davomida olingan kuzatuv va tahlillar asosida umumiy xulosalar ishlab chiqildi. Bu usul Telegram-kanallardagi kontentning milliy axborot ekotizimiga ta'sirini yaxlit holda baholashga xizmat qildi. Natijada, Telegram-kanallar zamonaviy axborot makonida muhim kommunikativ vosita sifatida namoyon bo'lishi, biroq ularning ta'siri kontent sifati, axborot manbalarining ishonchliligi va foydalanuvchilarning media savodxonlik darajasiga bevosita bog'liq ekani aniqlandi.

Tadqiqotning nazariy asosini shakllantirishda Manuel Castellsning "The Rise of the Network Society (2010), Denis McQuailning "McQuail's Mass Communication Theory" (2010), Sonia Livingstonening media savodxonligiga bag'ishlangan "Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies" (2004) kabi ilmiy-nazariy ishlardan foydalanildi. Shuningdek, raqamli axborot muhitidagi yolg'on va manipulyativ axborot muammolarini o'rganishda Claire Wardle va Hossein Derakhshanning "Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making" (2017) tadqiqoti metodologik manba sifatida xizmat qildi.

Tadqiqotning amaliy va statistik bazasini DataReportal'ning "Digital 2025: Uzbekistan" hisoboti, O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining internetdan foydalanish darajasiga oid rasmiy ma'lumotlari hamda Telegramning O'zbekistondagi ommalashuviga oid Kursiv Media tahliliy materiallari tashkil etdi.

Bundan tashqari, tadqiqotning huquqiy asosini O‘zbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi Qonuni, “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi Qonuni hamda “O‘zbekiston—2030” strategiyasi tashkil etdi. Mazkur manbalar Telegram-kanallardagi kontentni axborot xavfsizligi, raqamli kommunikatsiya va milliy axborot makoni nuqtayi nazaridan tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqotda foydalanilgan manbalar shuni ko‘rsatadiki, Telegram-kanallar milliy axborot ekotizimining faol, tezkor va ta’sirchan elementi hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu platformadagi kontentni ilmiy tahlil qilish axborot xavfsizligini ta’minlash, media savodxonlikni oshirish va sog‘lom axborot muhitini shakllantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

3. Asosiy qism. Muhokama

Telegram-kanallardagi kontent bugungi milliy axborot ekotizimining eng faol, tezkor va ta’sirchan tarkibiy qismlaridan biriga aylanmoqda. Raqamli jamiyat sharoitida axborot almashinuvi faqat an’anaviy ommaviy axborot vositalari — televideniye, radio, gazeta va rasmiy saytlar orqali emas, balki messenjerlar, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali ham amalga oshmoqda. Manuel Castells “tarmoq jamiyati” nazariyasida zamonaviy jamiyatda ijtimoiy, siyosiy va madaniy munosabatlar tobora ko‘proq axborot tarmoqlari orqali shakllanishini ta’kidlaydi. Shu nuqtayi nazardan, Telegram oddiy muloqot vositasi emas, balki jamiyatdagi axborot oqimlarini tashkil etuvchi, jamoatchilik fikriga ta’sir qiluvchi va milliy axborot makonida muhim o‘rin egallovchi kommunikativ platformadir (Castells, 2010)

Milliy axborot ekotizimi deganda davlat organlari, ommaviy axborot vositalari, jurnalistlar, bloggerlar, ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari, raqamli platformalar va axborot texnologiyalari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘langan axborot muhiti tushuniladi. Denis McQuail ommaviy kommunikatsiya nazariyasida axborot vositalarining jamiyatdagi asosiy vazifalarini xabardor qilish, ijtimoiy nazorat, madaniy qadriyatlarni uzatish va jamoatchilik fikrini shakllantirish bilan bog‘laydi. Telegram-kanallar ham ayni vazifalarni yangi raqamli shaklda bajaradi: ular yangilik tarqatadi, muhokama maydoni yaratadi, ijtimoiy kayfiyatni kuchaytiradi yoki pasaytiradi, ayrim hollarda esa auditoriyani muayyan fikrga yo‘naltiradi (McQuail, 2010)

Statistik ma’lumotlar Telegram-kanallar ta’sirini tushunishda muhim ahamiyatga ega. DataReportal ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda 2025-yil boshida 32,7 million internet foydalanuvchisi mavjud bo‘lib, internet qamrovi 89 foizni tashkil etgan. 2025-yil oxiriga kelib esa bu ko‘rsatkich 33,1 million internet foydalanuvchisiga yetgan. Bundan tashqari, O‘zbekistonda 2025-yil oktabr holatida 14,1 million ijtimoiy media foydalanuvchi

identifikatori qayd etilgan. Bu raqamlar mamlakatda raqamli axborot maydoni juda faol rivojlanayotganini ko'rsatadi. Internet foydalanuvchilari sonining ortishi Telegram-kanallardagi kontent auditoriyasini ham kengaytiradi (DataReportal, 2025)

O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda internetdan foydalanish darajasi 2021-yilda 76,6 foiz, 2022-yilda 83,9 foiz, 2023-yilda 89 foiz, 2024-yilda 93,3 foiz bo'lgan, 2025-yil yanvar-avgust oylarida esa bu ko'rsatkich 94,2 foizga yetgan. Ushbu raqamlar shuni anglatadiki, aholining katta qismi kundalik hayotda internet orqali axborot oladi. Masalan, foydalanuvchi ob-havo, valyuta kursi, ta'lim yangiliklari, siyosiy xabarlar, ish o'rinlari yoki favqulodda holatlar haqidagi ma'lumotlarni ko'pincha Telegram-kanallar orqali kuzatadi. Demak, Telegram-kanallardagi kontent milliy axborot ekotizimida keng auditoriyaga bevosita ta'sir ko'rsatadigan axborot manbasiga aylangan (O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, 2025)

Telegram platformasining global miqyosdagi o'sishi ham uning axborot ekotizimidagi ahamiyatini kuchaytiradi. 2025-yilda Telegram 1 milliarddan ortiq oylik faol foydalanuvchiga ega bo'lgani haqida ma'lumotlar e'lon qilingan. Bunday katta auditoriya platformaning faqat shaxsiy yozishmalar uchun emas, balki yangilik, reklama, siyosiy muloqot, ta'lim, biznes va ijtimoiy safarbarlik uchun ham keng qo'llanilayotganini ko'rsatadi. Henry Jenkins "convergence culture" tushunchasida eski va yangi media vositalari bir-biri bilan qo'shib, auditoriya axborot iste'molchisi bo'lish bilan birga, kontent tarqatuvchi va muhokama ishtirokchisiga ham aylanishini ta'kidlaydi. Telegram-kanallar ham shu jarayonning amaliy ko'rinishidir (Jenkins, 2006)

Telegram-kanallarning O'zbekistondagi ommalashuvi, avvalo, ularning qulayligi, tezkorligi va kam internet sarfi bilan izohlanadi. Ayrim tahliliy ma'lumotlarda O'zbekistonda Telegram qamrovi 88 foiz atrofida ekani qayd etiladi. Bu holat Telegramni mamlakatdagi eng muhim raqamli kommunikatsiya maydonlaridan biriga aylantiradi. Masalan, bir o'quv markazi o'z kurslari haqida Telegram-kanal orqali e'lon beradi, mahalliy hokimlik rasmiy xabarlarni joylaydi, yangilik kanali tezkor xabar tarqatadi, o'qituvchi esa dars materiallarini kanal orqali o'quvchilarga yetkazadi. Bularning barchasi Telegramning milliy axborot ekotizimiga nafaqat yangilik tarqatish, balki ta'limiy, iqtisodiy va ijtimoiy aloqa vositasi sifatida ham kirib kelganini ko'rsatadi (Kursiv Media, 2025)

Telegram-kanallardagi kontentning ijobiy jihatlaridan biri uning aholining xabardorlik darajasini oshirishidir. Masalan, davlat xizmatlari, imtihon sanalari, grantlar, ish o'rinlari, sog'liqni saqlash tavsiyalari yoki huquqiy maslahatlar haqidagi xabarlar

Telegram orqali tez tarqaladi. Bu fuqarolarning axborotga kirish imkoniyatini kengaytiradi. Sonia Livingstone media savodxonlikni shaxsning axborotni topish, baholash, undan foydalanish va uni tanqidiy tahlil qilish qobiliyati sifatida izohlaydi. Agar Telegram-kanallardagi foydali kontent ishonchli manbalarga asoslangan bo'lsa, u fuqarolarning bilimini oshirish, ijtimoiy faolligini kuchaytirish va axborot madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi (Livingstone, 2004)

Biroq Telegram-kanallardagi kontent har doim ham ijobiy natija bermaydi. Daryo nashrida keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistondagi Telegram foydalanuvchilarining 54 foizi ushbu platforma orqali olingan axborotga ishonadi. Bu ko'rsatkich bir tomondan Telegramning kuchli ishonch manbai sifatida qabul qilinayotganini bildirsa, ikkinchi tomondan tekshirilmagan xabarlar tarqalsa, ularning ham haqiqat sifatida qabul qilinishi xavfini ko'rsatadi. Claire Wardle va Hossein Derakhshan "information disorder" tushunchasini ishlab chiqib, noto'g'ri axborot, zararli axborot va ataylab tarqatilgan yolg'on axborot jamiyatda ishonchsizlik va ijtimoiy chalg'ish keltirib chiqarishini ta'kidlaydi (Wardle & Derakhshan, 2017)

Telegram-kanallarda manipulyativ kontent ko'pincha hissiy sarlavhalar, keskin iboralar yoki tasdiqlanmagan da'volar orqali tarqaladi. Masalan, "Shoshiling!", "Tez tarqating!", "Rasmiylar yashirmoqda!", "Hamma bilishi shart!" kabi sarlavhalar foydalanuvchini xabarni tekshirmasdan ulashishga undashi mumkin. Bunday holatlarda kontentning maqsadi xolis axborot berish emas, balki auditoriyada kuchli hissiy reaksiya uyg'otish bo'ladi. Jürgen Habermas jamoatchilik maydoni nazariyasida sog'lom ijtimoiy muhokama ochiqlik, dalil, mantiq va mas'uliyatga tayanishi kerakligini ilgari suradi. Demak, Telegram-kanallardagi muhokamalar ham dalilga asoslangan bo'lsa, ular jamiyat uchun foydali; aks holda, ular axborot tartibsizligini kuchaytirishi mumkin (Habermas, 1989)

Telegram-kanallarning jamoatchilik fikriga ta'siri xabar mazmuni bilan birga, uning qanday berilishiga ham bog'liq. Masalan, "Narxlar oshdi" degan neytral xabar bilan "Narxlar keskin oshib ketdi, aholi xavotirda" degan sarlavha auditoriyada turlicha psixologik ta'sir uyg'otadi. Birinchi holatda xabar informatsion vazifani bajarsa, ikkinchi holatda hissiy ta'sir kuchayadi. Cass Sunstein ijtimoiy media sharoitida odamlar ko'pincha o'z qarashlariga mos axborotlarni tanlab o'qishini, bu esa guruhlar orasida fikriy qutblanishni kuchaytirishini ta'kidlaydi. Telegram foydalanuvchisi ham faqat o'ziga yoqadigan kanallarni kuzatsa, uning axborot tasavvuri biryoqlama shakllanishi mumkin (Sunstein, 2017)

Eli Pariser tomonidan ilgari surilgan "filter bubble"

tushunchasi Telegram muhitiga ham qisman tatbiq etilishi mumkin. Garchi Telegram Facebook yoki TikTok kabi kuchli algoritmik lenta asosida ishlamasa-da, foydalanuvchining o'zi tanlagan kanallari uning axborot doirasini belgilaydi. Masalan, foydalanuvchi faqat siyosiy tanqidiy kanallarni kuzatsa, u jamiyatdagi barcha jarayonlarni salbiy talqin qilishga moyil bo'lishi mumkin. Aksincha, faqat rasmiy va ijobiy xabarlarini kuzatsa, muammolarni yetarlicha ko'rmasligi mumkin. Shu sababli Telegram-kanallardan foydalanishda manbalar xilma-xilligini ta'minlash axborot ekotizimining sog'lomligi uchun muhimdir (Pariser, 2011)

Telegram-kanallardagi reklama va tijoriy kontent ham milliy axborot ekotizimiga ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda o'quv kurslari, tibbiy xizmatlar, ish o'rinlari, onlayn savdo, ko'chmas mulk, turizm va boshqa xizmatlar Telegram orqali faol reklama qilinmoqda. Bu kichik biznes uchun qulay imkoniyat yaratadi. Masalan, chekka hududdagi tadbirkor Telegram-kanal orqali o'z mahsulotini Toshkentdagi auditoriyaga ham tanitishi mumkin. Biroq reklama kontenti bo'rttirilgan va'dalar, soxta sertifikatlar yoki kafolatsiz natijalar bilan berilsa, u iste'molchini chalg'itadi. José van Dijck ijtimoiy platformalarni "connectivity culture" doirasida tahlil qilib, raqamli platformalar insonlar o'rtasidagi aloqa bilan birga, iqtisodiy manfaatlar va platformaviy ta'sirni ham kuchaytirishini ta'kidlaydi (Van Dijck, 2013)

Telegram-kanallarning yana bir muhim jihati — ularning fuqarolik faolligini oshirish imkoniyatidir. Clay Shirky raqamli texnologiyalar odamlarning tashkilotlarsiz ham birlashishi, muammolarni ko'tarishi va ijtimoiy harakatlarni shakllantirishi mumkinligini ko'rsatadi. O'zbekistonda ham mahalliy muammolar, yo'l ta'miri, kommunal xizmatlar, ekologik masalalar yoki ta'limdagi muammolar Telegram orqali keng muhokama qilinadi. Masalan, bir hududdagi yo'l nosozligi haqida kanalga joylangan post tegishli tashkilotlarning e'tiborini tortishi mumkin. Bu ijobiy holat. Ammo muammo bir tomonlama, dalilsiz yoki shaxsiy adovat asosida yoritilsa, u konstruktiv muhokama emas, balki ijtimoiy bosim vositasiga aylanishi mumkin (Shirky, 2008)

Telegram platformasida xavfli kontent, firibgarlik va kiberxavfsizlik masalalari ham dolzarbdir. Lazer va hammualliflari "fake news" bo'yicha tadqiqotlarida yolg'on axborot ko'pincha tez tarqalishi va odamlarning qaror qabul qilish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Telegramda soxta ish e'lonlari, moliyaviy firibgarlik, yolg'on xayriya kampaniyalari yoki noto'g'ri tibbiy maslahatlar uchrashi mumkin. Masalan, "oldindan to'lov qiling, ishga joylashtirib beramiz" mazmunidagi e'lonlar foydalanuvchilarni aldashi ehtimoli bor. Shu sababli axborot xavfsizligi faqat davlat darajasidagi masala emas, balki har bir

foydalanuvchining shaxsiy raqamli madaniyati bilan ham bog'liq (Lazer et al., 2018)

Umuman olganda, Telegram-kanallardagi kontent milliy axborot ekotizimiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, u axborotga kirish imkoniyatini kengaytiradi, fuqarolik faolligini oshiradi, ta'limiy va ma'rifiy kontent tarqatadi, biznes va ijtimoiy kommunikatsiyani rivojlantiradi. Ikkinchi tomondan, tekshirilmagan xabarlar, manipulyativ sarlavhalar, yolg'on axborot, reklama firibgarligi va axborot biryoqlamaligi xavfini kuchaytiradi. UNESCO media va axborot savodxonligi bo'yicha tavsiyalarida fuqarolarning tanqidiy fikrlashi, manbalarni tekshirishi va raqamli axborotni mas'uliyat bilan iste'mol qilishi zarurligini alohida ta'kidlaydi. Shunday ekan, Telegram-kanallar milliy axborot ekotizimida barqaror va foydali omilga aylanishi uchun kontent sifati, manba ishonchliligi, faktcheking, media savodxonlik va axborot madaniyati kuchaytirilishi zarur (Media, 2021).

4. Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Telegram-kanallardagi kontent bugungi milliy axborot ekotizimining ajralmas va ta'sirchan tarkibiy qismiga aylangan. Raqamli kommunikatsiya vositalarining kengayishi natijasida axborot olish, tarqatish va unga munosabat bildirish jarayoni ancha tezlashdi. Ayniqsa, Telegram platformasi O'zbekistonda keng qo'llanilayotgani sababli uning milliy axborot maydoniga ta'siri sezilarli darajada kuchaymoqda. Telegram-kanallar orqali tezkor yangiliklar, tahliliy materiallar, reklama, ijtimoiy-siyosiy munosabatlar, ta'limiy va ma'rifiy kontent keng auditoriyaga yetib bormoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Telegram-kanallardagi kontent milliy axborot ekotizimiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, u aholining xabardorlik darajasini oshiradi, fuqarolik faolligini kuchaytiradi, jamoatchilik fikrini shakllantiradi, foydali ma'lumotlarni tezkor tarqatadi hamda ta'limiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, rasmiy xabarlar, grantlar, ish o'rinlari, ta'lim yangiliklari, huquqiy maslahatlar va favqulodda holatlar haqidagi ma'lumotlar Telegram orqali qisqa vaqt ichida keng ommaga yetib boradi.

Ikkinchi tomondan, Telegram-kanallarda tekshirilmagan xabarlar, manipulyativ sarlavhalar, yolg'on axborot, hissiy bosimga asoslangan kontent va biryoqlama talqinlarning tarqalishi milliy axborot ekotizimi barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday kontent jamiyatda ishonchsizlik, noto'g'ri tushuncha, ijtimoiy xavotir va axborot tartibsizligini yuzaga keltiradi. Shu sababli Telegram-kanallardagi axborot oqimini baholashda manba ishonchliligi, faktlarning aniqligi, kontent sifati va auditoriyaning

media savodxonligi muhim mezon sifatida qaralishi lozim.

Maqolada keltirilgan nazariy qarashlar va statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, Telegram-kanallar zamonaviy axborot jamiyatida nafaqat axborot tarqatish vositasi, balki ijtimoiy ong, jamoatchilik fikri va raqamli madaniyatni shakllantiruvchi kommunikativ maydon sifatida faoliyat yuritmoqda. Shu bois Telegram-kanallarning milliy axborot ekotizimidagi rolini chuqur o'rganish, ularning ijobiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish va salbiy ta'sirlarini kamaytirish dolzarb vazifalardan biridir. Telegram-kanallardagi kontent milliy axborot ekotizimining rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ta'sirning ijobiy yoki salbiy bo'lishi kontent yaratuvchilarning mas'uliyati, axborot manbalarining ishonchliligi, foydalanuvchilarning tanqidiy fikrlashi va media savodxonlik darajasiga bog'liq. Shuning uchun milliy axborot makonida sog'lom muhitni shakllantirish uchun Telegram-kanallarda faktlarga asoslangan, xolis, mas'uliyatli va ijtimoiy foydali kontentni rivojlantirish zarur. Ana shundagina Telegram-kanallar jamiyatda axborot madaniyatini oshirish, fuqarolik faolligini qo'llab-quvvatlash va milliy axborot ekotizimi barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Axborotlashtirish to'g'risida. (2003). O'zbekiston Respublikasining 2003-yil 11-dekabrdagi 560-II-son Qonuni. Lex.uz. Retrieved August 23, 2026 from <https://lex.uz/docs/-83472>

Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Wiley-Blackwell. Retrieved August 23, 2026 from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781444319514>

DataReportal. (2025). *Digital 2025: Uzbekistan*. DataReportal — Global Digital Insights. Retrieved August 23, 2026 from <https://datareportal.com/reports/digital-2025-uzbekistan>

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, MA: MIT Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://mitpress.mit.edu/9780262081801/the-structural-transformation-of-the-public-sphere/>

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://nyupress.org/9780814742815/convergence-culture/>

Khalabuzar, N. (2025). *Digital habits: Why Kazakhstan loves WhatsApp and Uzbekistan prefers Telegram*. Kursiv Media. Retrieved August 23, 2026 from <https://kz.kursiv.media/en/2025-04-10/engk-yeri-digital-habits-why-kazakhstan-loves-whatsapp-and-uzbekistan-prefers-telegram/>

Kiberxavfsizlik to'g'risida. (2022). O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 15-apreldagi O'RQ-764-son Qonuni. Lex.uz. Retrieved August 23, 2026 from <https://lex.uz/docs/-5960604>

Lazer, D. M. J., Baum, M. A., Benkler, Y., Berinsky, A. J., Greenhill, K. M., Menczer, F., Metzger, M. J., Nyhan, B., Pennycook, G., Rothschild, D., Schudson, M., Sloman, S. A., Sunstein, C. R., Thorson, E. A., Watts, D. J., & Zittrain, J. L. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094–1096. Retrieved August 23, 2026 from <https://doi.org/10.1126/science.aao2998>

Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new

information and communication technologies. The Communication Review, 7(1), 3–14. Retrieved August 23, 2026 from <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>

McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. London: SAGE Publications. Retrieved August 23, 2026 from https://books.google.com/books/about/McQuail_s_Mass_Communication_Theory.html?id=CvcvLsDxhVEC

Mirziyoyev, Sh. M. (2020). O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining yigirma to'qqiz yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti — President.uz. Retrieved August 23, 2026 from <https://president.uz/oz/lists/view/3824>

O'zbekiston aholisining 94,2 foizi internetdan foydalanadi. (2025). O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Retrieved August 23, 2026 from <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/64211>

"O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida. (2023). O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrda PF-158-son Farmoni. Lex.uz. Retrieved August 23, 2026 from <https://lex.uz/docs/-6600413>

Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York: Penguin Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://www.penguinrandomhouse.com/books/309214/the-filter-bubble-by-eli-pariser/9781101515129/>

Shirky, C. (2008). *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*. New York: Penguin Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://www.penguinrandomhouse.com/books/300615/here-comes-everybody-by-clay-shirky/>

"So'z erkinligi bu — mas'uliyat ham degani" — Prezident. (2023). Gazeta.uz. Retrieved August 23, 2026 from <https://www.gazeta.uz/oz/2023/05/08/oav/>

Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://doi.org/10.1515/9781400884711>

Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely (2021). Paris: UNESCO. Retrieved August 23, 2026 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068>

Van Dijck, J. (2013). *The Culture of Connectivity: A Critical History of Social Media*. Oxford: Oxford University Press. Retrieved August 23, 2026 from <https://academic.oup.com/book/9914>

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Strasbourg: Council of Europe. Retrieved August 23, 2026 from <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>

Muallif haqida:

Tursunboyeva Sitorabonu Xusniddin qizi — Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jurnalistika va o'zbek filologiyasi fakulteti 2-kurs tayanch doktoranti, tursunboyevasitorabonu@gmail.com

ВЛИЯНИЕ КОНТЕНТА TELEGRAM-КАНАЛОВ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ИНФОРМАЦИОННУЮ ЭКОСИСТЕМУ

Аннотация: В данной статье анализируется влияние контента Telegram-каналов на национальную информационную экосистему. В современном цифровом обществе платформа Telegram стала одним из важных инструментов распространения информации, формирова-

ния общественного мнения и воздействия на социальные отношения. Особенно оперативные новости, аналитические материалы, реклама, общественно-политические отношения и массовые обсуждения через Telegram-каналы охватывают широкую аудиторию. В связи с этим контент, распространяемый на данной платформе, оказывает непосредственное влияние на устойчивость национального информационного пространства, информационную безопасность, уровень медиаграмотности и социальные настроения в обществе. В статье рассматриваются положительные и отрицательные стороны контента, распространяемого в Telegram-каналах, а также его влияние на информационный поток, общественное сознание и формирование национальной информационной среды. Кроме того, особое внимание уделяется значению достоверных источников информации, опасности ложных новостей и манипулятивного контента, а также необходимости развития навыков критического мышления у пользователей.

Ключевые слова: Telegram-каналы, контент, национальная информационная экосистема, информационная безопасность, цифровое общество, медиаграмотность, общественное мнение, информационное пространство, социальные сети, цифровая коммуникация.

Об авторе:

Турсунбоева Ситорабону Хусниддин кизи — базовый докторант 2-го курса факультета Журналистики и узбекской филологии Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека, tursunboyevasitorabonu@gmail.com

IMPACT OF CONTENT PUBLISHED ON TELEGRAM CHANNELS ON THE NATIONAL INFORMATION ECOSYSTEM

Abstract: This article analyzes the impact of content shared on Telegram channels on the national information ecosystem. In today's digital society, Telegram has become one of the important tools for disseminating information, shaping public opinion, and influencing social relations. In particular, breaking news, analytical materials, advertisements, socio-political discussions, and public debates are reaching a wide audience through Telegram channels. Therefore, the content distributed on this platform directly affects the stability of the national information space, information security, the level of media literacy, and social mood within society. The article examines the positive and negative aspects of content shared on Telegram channels, as well as its influence on information flows, public consciousness, and the formation of the national information environment. In addition, the article discusses the importance of reliable information sources, the danger of fake news and manipulative content, and the need to develop users' critical thinking skills.

Keywords: Telegram channels, content, national information ecosystem, information security, digital society, media literacy, public opinion, information space, social networks, digital communication.

About the author:

Sitorabonu Tursunboyeva Xusniddin qizi — is a second-year PhD student (basic doctoral programme) at the Faculty of Journalism and Uzbek Philology, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, tursunboyevasitorabonu@gmail.com